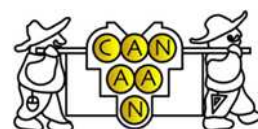

KÁNAÁN

**Stílusteremtő hazai borászatok
és kultúrköreik bemutatása**

Pályázat a 15. Velencei Nemzetközi Építészeti Biennále magyar pavilonjában rendezendő kiállítás kurátori megbízatására

TARTALOMJEGYZÉK

1. ÖSSZEFOGLALÓ
2. SZAKMAI KONCEPCIÓ
3. KATALÓGUS ISMERTETÉS
4. ALAPRAJZI SZERKESZTÉS ÉS A CSILLAGÖSVÉNYEK ÁBRÁI
5. LÁTVÁNYKÉPEK BEMUTATÁSA

MELLÉKLETEK

- I. KOMMUNIKÁCIÓS TERV
- II. A MEGVALÓSÍTÁS ÜTEMEZÉSE
- III. KÖLTSÉGVETÉSI TERV
- IV. A PÁLYÁZÓK SZAKMAI ÖNÉLETRAJZA
- V. A KIÁLÍTÁSON SZEREPLŐ ALKOTÓK SZAKMAI ÖNÉLETRAJZAI
- VI. NYILATKOZATOK

1. ÖSSZEFOGLALÓ

A kiválasztott épületeket bemutató kiállítás arra vállalkozik, hogy az elmúlt 25 évben épült hazai borászatokat és a közöttük felfedezhető sokrétű kapcsolatrendszert egy installációba foglalja. Ez a megszokottól eltérő megjelenítési mód lehetőséget ad, hogy egy látszólag statikus kompozíció mégis képes legyen folyamatosan megújulni azok számára, akik hajlandóak párbeszédbe elegyedni vele. Így a házak ebbe az összetettebb kontextusba helyezve a vágyainkban szereplő „tökéletes világ”, azaz a Kánaán ideáját jelenítik meg.

A magyarországi építészeti frontvonalon, ahol a minőségi építészet minden területen visszavonulóban van, és helyét az igénytelenség veszi át, a borászatok jelentik az egyik olyan legfontosabb frontszakaszt, ahol- pontokba sűrítve-, de mégis helyreállt a világ rendje. Ennek a teljességnek, **az építészet kultúrateremtő erejének a bemutatása a kiállítás legfontosabb célja.**

SUMMARY

The exhibition challenges to incorporate eighteen Hungarian wineries built in the past 25 years and the complicated network linking them together in one installation. This unusual way of presentation makes it possible for those, who take the effort to start a dialogue, for a seemingly static composition to be renewing constantly. Thus, fit into this more complex context, the houses bring here the idea of Canaan, the „perfect world” appearing in our dreams.

On the Hungarian architectural frontline where quality is retreating everywhere and is being replaced by ignorance and the lack of quality wineries form one of the most important battlefields where, though condensed into small points the way of the World is restored. **Showing the creative force** of this entirety which is **architectural culture, is the the most important aim of this exhibition.**

PÁLYÁZÓ: Tóth Péter (produkciós vezető)

Alkotótársak: Kovács Ábel, Parai Zoltán, Szász István, Török Ádám

Szakmai Tanácsadók:

Sugár Péter DLA, egyetemi docens, BME Középülettervezési tanszék

Balázs Mihály DLA, tanszékvezető egyetemi tanár, BME Építőművészeti Doktori Iskola vezetője

A BEMUTATÁSRA SZÁNT BORÁSZATOK FELSOROLÁSA

Bachmann Bálint, Dévényi Sándor: Pécs, Somogyi Pincészet (1980, 2002)

Bodonyi Csaba:

Tokaj, Hétszőlő borászat (1992)

Ekler Dezső:

Mezőzombor, Disznókő borászat (1995)

Sugár Péter:

Tolcsva, Oremus borászat (1999-2000)

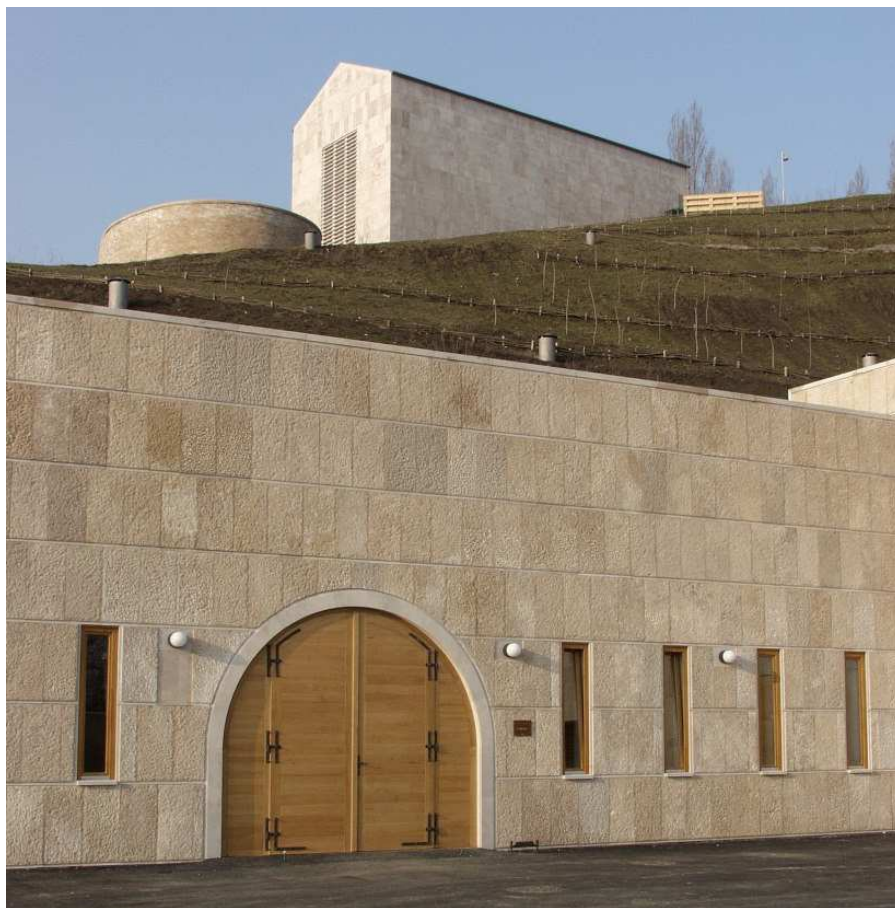
Salamin Ferenc:

Tarcal, Királyudvar (2000)

Dr. Szűcs Endre:

Csopak, Szent Donát Borház (2001)

Czigány Tamás, Tóth Györgyi,
Papp Róbert:

Pannonhalmi Apátsági Borászat (2003)

Anthony Gall, Pintér Tamás,
Csaba Katalin:

Erdőbénye, Béres Borászat (2003)

Salamin Ferenc: Bodrogkisfalud, Várhegy dűlő, Patricius Borászat (2003)

Kalmár László, Zsuffa Zsolt:

Balatonlelle, Konyári Borászat (2004)

Ekler Dezső:

Somló, Kreinbacher birtok (2003, 2013)

Erhardt Gábor:

Mád, Rákóczi kúria (2009-)

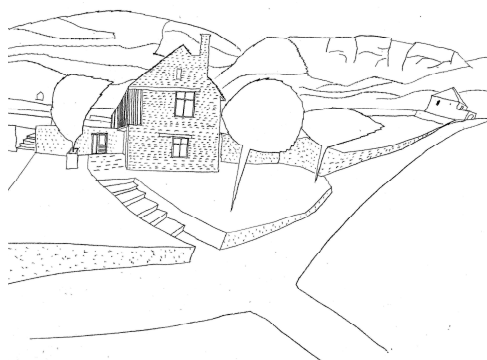

Kis Péter:

Badacsony, Bazaltbor, Feldolgozó (2010)

Nagy György:

Somló, saját pince és présház (2012)

Félix Zsolt, Fialovszky Tamás:

Bodrogkeresztúr, Füleky Borászat (2010)

Bordás Péter:

Etyek, Kúria Borászat (2013)

Gereben Péter,
Marián Balázs:

Almagyar, Venyige Spa (2014)

Ekler Dezső:

Győrújbarát, Pécsinger (2015)

2. SZAKMAI KONCEPCIÓ

KÁNAÁN A FRONTVONALON?

A kiválasztott épületeket bemutató kiállítás arra vállalkozik, hogy az elmúlt 25 évben épült hazai borászatokat és a közöttük felfedezhető sokrétű kapcsolatrendszert egy installációba foglalja. Ez a megszokottól eltérő megjelenítési mód lehetőséget ad, hogy egy látszólag statikus kompozíció mégis képes legyen folyamatosan megújulni azok számára, akik hajlandóak párbeszédbe elegyedni vele. Így a házak ebbe az összetettebb kontextusba helyezve a vágyainkban szereplő „tökéletes világ”, azaz a Kánaán ideáját jelenítik meg.

Nem is olyan régen az emberek úgy élték a mindennapjaikat, hogy a táj, a házak, a zene, a viselet, az ételek mind egy egységes életszemléletnek voltak a következményei. Ez a teljesség mostanra töredékessé vált, de a bemutatott borászatok segítségével újra felidézhető. A kiválasztott házak kivétel nélkül olyan helyzetet teremtettek a környezetükben, ahol - pontokba sűrítve-, de mégis helyreállt a világ rendje. Ennek a teljességnek, **az építészet kultúra teremtő erejének a bemutatása a kiállítás legfontosabb célja.**

Ez a mi frontról küldött jelentésünk.

PRÓFÉTÁK A VÁLASZTOTTAK KÖZÖTT

A magyarországi építészeti frontvonalon, ahol a minőségi építészet minden területen visszavonulóban van, és helyét az igénytelenség veszi át, a borászatok jelentik az egyik olyan legfontosabb frontszakaszt, ahol –és ez volna a kiállítás mondanivalója- az adottságok olyanok, hogy minőségi építészeti generálnak. Ez a generálódás sok mindenből fakad: a borászat hagyományából, a hely szükségszerűen figyelembe veendő szerepéből, a minőségi bor szülte igényességéből, stb. Persze ez nem azt jelenti, hogy magától is jó borászat születik, hanem azt, hogy itt teremődnek meg a feltételei annak, hogy építészeink zseniális individuális alkotásai sorra megszülessenek.

Nemzeti építészetünk a megteremtés helyett, a felfedezésre vár. Válságokkal terhelt világunkban, szükség van pozitív impulzusokra. Az értékek pusztá megismerésének is lélekemelő ereje lehet. Az elmúlt 25 év egyik építészeti sikertörténete minden kétségen felül a haza borászatok létrejötte. Építészetünknek ezt a szeletét azért is érdemes a megmutatnunk a világnak, mert az elmúlt években robbanásszerűen fejlődő borturizmus olyan helyzetbe hozta ezeket a házakat, hogy megismerésük még akkor is megkerülhetetlenné vált, ha valakit nem különösebben érdekel az építészet.

A borászatokra, mint a hazai kortárs építészet képviselőire azért esett a választás, mert ezek vitán felül olyan gondolati és építészeti minőséget testesítenek meg, mely joggal tarthat számot a nemzetközi érdeklődésre. Több bemutatott ház rangos nemzetközi díjak birtokosa és mind az írott mind az online médiában publikációk sora foglalkozott velük külön-külön.

Együttes bemutatásuk azért időszerű, mert egyben láttatva őket a hazai építészet egészéről kaphat átfogóbb képet a látogató. A sokszínűség itt nem kioltja, hanem gazdagítja egymást. A házak nem egymással vitatkoznak, hanem inkább azt szemléltetik, hogy egy teljesen hasonló építészeti feladatra milyen sokféle hiteles válasz adható.

A kiválasztott épületek szerencsére csak egy hosszú sor kezdetét jelentik, ám a felsorolásnak határt szabtak a Biennálé adta időbeli és térbeli korlátok. Olyan példákat kerestünk melyek sokféleségükkel érik el, hogy a végesség ellenére mégis átfogó kép alakulhasson ki a szemlélőben a hazai viszonyokról, az itt alkotó építészek gondolatainak tisztaságáról.

HATÁRHELYZET

A kiállítás legfontosabb alapeleme egy olyan lágyan hullámzó áttetsző felület, mely hol mellettünk, hol felettünk úszva folyamatosan alakítja a pavilon belső tereit, megidézve ezzel a szőlőhegyeink állandóan változó, tüneményes világát, és a hozzá szervesen ízesülő építészeti térstruktúrákat is. A lepel **egyszere domborzat és boltozat attól függően, hogy melyik oldalára képzeljük magunkat.** Az épületek modelljei vállkövekként hordják ezt a különös világot. Lebegve egyensúlyoznak a fent és lent között. Ugyanúgy, ahogy belső térrendszerük is áthatja a felszín alatti és feletti világot a valóságban.

Az építészetnek ez a szegmense nagyon érdekes átmenetet képez az ipari-mezőgazdasági és középületek között. Ugyanígy értelmezhetők a profán és szakrális terek speciális keverékeként. A bennük és körülöttük zajló élet is folyton vándorol, elég csak egy égből pottyant vízcsepp útját végiggondolni, mely a szőlőtő gyökerétől a bogyó aranygömbjén át a pince nyugalmaiba jut. Itt megpihenve várja sorsát, hogy ismét átlépve a felszín bűvös vonalát új utazásba kezdjen fényes palackokban csillogó poharak felé. Ezt a sajátos hullámmozgást élhetjük át valós térélményként a borászatok és a kiállítótér megismerése közben.

A HÁLÓZAT EREJE

Az installációt alkotó felületet és a csomópontok térbeli helyzetét a borászatok közötti kapcsolatrendszer hozza létre. Barabási Albert László professzor nagy hatású könyve (BARABÁSI Albert László: Behálózza Budapest: Magyar Könyvklub 2003) nyomán **a hálózatelmélet megközelítésmódját megkíséreltük az építészetben is alkalmazni.** E szerint az épületek és a köztük létrejövő kapcsolatok leírhatóak a gráfelmélet szabályai szerint, ahol a házak a kialakuló hálózat csomópontjai; a kapcsolataik pedig e pontok között futó éleknek felelnek meg.

Az építészet ilyesfajta megközelítése új távlatokat nyithat későbbi kutatások számára is, hiszen a rendelkezésre álló épületállományt alapvetően újszerű nézőpontokból képes vizsgálni. A csoportokra bontó katalogizálás helyett, éppen ellenkezőleg az eddig észrevétlen kapcsolódási pontokat keresi és mutatja meg.

Szintén újdonság, hogy **a kapott eredmények -a grafikai ábrák továbbfejlesztését követően- a kiállítás terébe rajzolódva elsődleges rendezői a kialakuló térstruktúrának.**

Az eredmény egy olyan speciális tér, melynek mérnöki szerkesztettségét a saját belső természetéből fakadó erőviszonyok hozzák létre.

GRÁFOK A TÉRBEN

Olyan installációt képzeltünk, mely a rendelkezésre álló kiállítóteret a maga teljességében használja. Ezért kiindulásként a magyar pavilon alaprajzára egyenletes raszterben vetítettük a borászatokat megjelenítő pontokat a legfontosabb térbeli rendezőelv, a valós földrajzi elhelyezkedésük szerint. Következő lépésként feltérképeztük a házak között rejlő erőrendszereket. A pontok között húzódó élek vektoros erőként mozdították ki az épületeket az eredeti helyzetükből. Így alakult ki a kiállítás alaprajzi rendje.

A csomópontokban összesűrűsödik az információ. Itt keresztezik egymást azok az útvonalak, melyek mentén a házak megismerhetők. A posztamensek hordozzák a rövid leírásokat. A felületen lassú ütemben lüktető különböző színű fénycsíkok az adott téma szerinti kapcsolatrendszereket mutatják be. **Az installáció szegletkövei az épületmodellek, melyek különböző csillagképekben ragyognak fel ezen a különleges égboltozaton.**

A MEGISMERÉS GAZDAGSÁGA

Az általunk javasolt szempontrendszereket és a segítségükkel megjeleníthető hálózatokat külön ábraanyag mutatja a pályázatunkban. Hangsúlyozni szeretnénk, azonban, hogy ez a lista bővíthető. Üzenetünk lényege az eddig észre nem vett ezerarcú kapcsolatok megmutatásának lehetősége. Az általunk javasolt útvonalak nem kizárólagosak. Külön foglalkozunk annak lehetőségével, hogy a kiállítást megtekintők számára online lehetőséget biztosítsunk a saját szubjektív útvonalrendszereik megjelenítésére.

ÚTON KÁNAÁN FELÉ

Az építészet e speciális területéről, valamint a borról, a tájról mesélni kizárólag a mérnöki tudományok eszköztárával meglehetősen nehéz, hiszen ott bizsergnek az emberben az érzékszervei, melyek látni, hallani, tapintani, ízlelni egyszóval érezni akarják mindazt, amit az elvont, mérnöki fogalomrendszer önmagában nem tud megjeleníteni. **A társművészetek bekapcsolása egy olyan újabb megismerési mód, mely mentén a házak további jelentéstartalommal gazdagodhatnak. Bízunk a téma inspiráló erejében.** Érezzük, hogy a magyarországi gasztro-forradalom szereplői és a különböző művészeti iskolák egyaránt megszólíthatóak. Az épületek inspirálta munkákat készek vagyunk a kiállítás hosszú ideje alatt tematikus napokon bemutatni.

Így a borászatok és a hozzájuk kapcsolódó kifinomult környezet egymást erősítve mutathat majd valamit abból a teljességből melyet a bevezetőben célul tűztünk ki.

3. KATALÓGUS ISMERTETÉS

A katalógus a kiállítás írásos használati útmutatója. Segítségével alaposan megismerhetők a bemutatott házak és az általuk létrehozott kultúrkörök mélyebb rétegei is.

BEVEZETŐ

Tisztázza a kiállítás legfontosabb célkitűzéseit. Indokolja a témaválasztást. Megnevezi a megszólítani kívánt közönséget és bemutatja a módszertant, mellyel üzenetét el kívánja juttatni az érdeklődőkhöz.

Az installáció kísérleti jellege miatt külön hangsúlyt fektet az elméleti rendező elvek és az ebből következő térszerkezet összefüggéseinek láttatására. Bevezeti azokat az alapfogalmakat, melyek értelmezik a gráfok és a bemutatott épületek közötti viszonyrendszert. Szövegesen és ábrákkal magyarázza az alaprajzi struktúra és a belőle továbbfejlesztett térkompozíció kialakulását.

A RÓMAIAKTÓL A REDUKTÍV FORRADALOMIG

Külön fejezet készül a történeti áttekintéshez, mely elemzi a magyarországi borkultúra kialakulását a történelmi emlékezettől a szovjet típusú mennyiségi termelésen keresztül egészen a legújabb borászati technológiák megjelenéséig. Röviden megismerhetjük a hazai borkészítés évszázadok alatt kialakult technológiáját és az ehhez párosuló terek és települések hierarchiáját. Foglalkozunk a múlt századi filoxéravész magyarországi következményeivel. Végül pedig bemutatjuk, hogy a második világháborút követően meghonosodott újfajta borkészítési technológiák milyen épületek követeltek és követelnek maguknak itthon és a nagyvilágban.

Ez a fejezet vázlatosan a központi kiállítótér előtti kisteremben lesz megjelenítve. Az előszoba és tartalma a funkciójának megfelelően felkészíti és bevezeti az érkezőket a fő mondanivaló, a kiválasztott borászatokkal való találkozásra.

CSILLAGÖSVÉNYEK

Térképábraként mutatkoznak be a különböző bejárható útvonalak hálózatos „csillagképei”, melyek mentén az épületek megismerhetők. A borászatok rövid leírásokat kapnak, melyek mindegyike egy-egy tematikus nézőpont irányából elemzi az épületeket. (Ezek a szövegek jelennek meg a kiállítótér posztamensein is az adott épületekhez kapcsolódva.) A szövegrészletek végén mindig utalás van az adott tematika szerinti javasolt előző és következő borászatra. Így a katalógus gyakorlatilag felkínálja ugyanannak az újszerű megismerési módnak a lehetőségét melyre az installáció is lehetőséget ad. Persze végig lehet lapozni a házakat a kötés szerinti sorrendben is, de nagyon érdekes lenne egy olyan építészeti kiadványt szerkeszteni mely a Fighting Fantasy könyvekhez hasonló lapozgatós módszerrel keresztül vezet be a részletekbe.

Az általunk javasolt útvonalak a következők:

TÁJEGYSÉGEK *Tokaj –Hegyaljától Villányig*

A kiállítás bejárható a magyarországi borvidékeken át tett virtuális utazással. A földrajzi elhelyezkedés a legelemibb viszonyrendszer mely meghatározza az épületek egymáshoz képest elfoglalt térbeli helyzetét. Éppen ezért vettük ezt kiindulási alapnak az alappontok elhelyezésénél is.

TERRA *Kőzet talaj, mikroklíma és szőlőfajták harmóniája*

Ahogy a településeken belül is vannak egyedi arculatú negyedek, vagy meghatározó utcaképek ugyanígy a borvidékek is tovább bonthatóak egyedi kis világokra, melyek alapvetően határozzák meg a bennük termő szőlő karakterét. A mértékadó borászok szerint a szőlőben dől el a bor 90%-a. A szőlő meghatározója pedig az őt hordozó dűlő egyénisége. Talán nem véletlen, hogy a világ első borvidéki klasszifikációja (a termőhely dűlők szerinti osztályozása) is Tokaj-Hegyaljához köthető. A bemutatott épületek a szőlőhöz hasonlóan szintén nagyon érzékenyen igazodnak közvetlen környezetükhöz. Ellenkező esetben nem lettek volna képesek gyökeret verni a tájban.

BOR *az aszútól a száraz vörösig*

A borászatok létrehozói végső soron a borok, melyek születésekor az épületek helytel kínálják az őket létrehozó kezdeti teremtő erőt. A bor legbelsőbb zsigereinkre hat. Illata, zamata, színe, tapintása van. Érzékszerveink közül talán csak a fülünk marad ki a játékból, melyre minden korty hívogat. Borok által megismerni az épületeket a legbelsőbb élmények közé tartozik. A hazai viszonyoknak megfelelően a fehérboros borászatok erősen felülreprezentáltak. Az egyensúly helyreállításáról a kiállítótér

apszisában működő borbár és a kivezető kisterem boltja gondoskodik. Itt lehetőség volna olyan boroknak és pincészeteknek is bemutatkozni, melyek a tér és időbeli korlátok miatt nem fértek be a központi kiállítótérbe.

IDŐREND – Tervezői gondolatok és a belőlük következő házak születési sorrendbe állítva

Ezen a nyomon azt tudhatjuk meg, hogy lehetett a szocialista ipari pancsolástól építészeink közreműködésével rendkívül rövid idő alatt fölállni és építészetünknek ezt a szeletét nemzetközi mércével mérve is meghatározó tényezővé tenni. Az útvonal még rendszerváltást megelőzően –Pécs egykori városfala mellett- megépült Somogyi pincészetrel indul, mely évtizedekkel haladta meg korát. A sort a rendszerváltást követő első tokaji borászat (Hétszőlő) folytatja, és utunk a legutóbb átadott győri baráti Pécsinger „szőlőüzemig” tart. Gyönyörű ívet rajzolnak az építészek házaiban megtestesülő gondolatok melyek egymást áthatva hirdetik az igényesség mellett való kiállítás mindenkorai létjogosultságát.

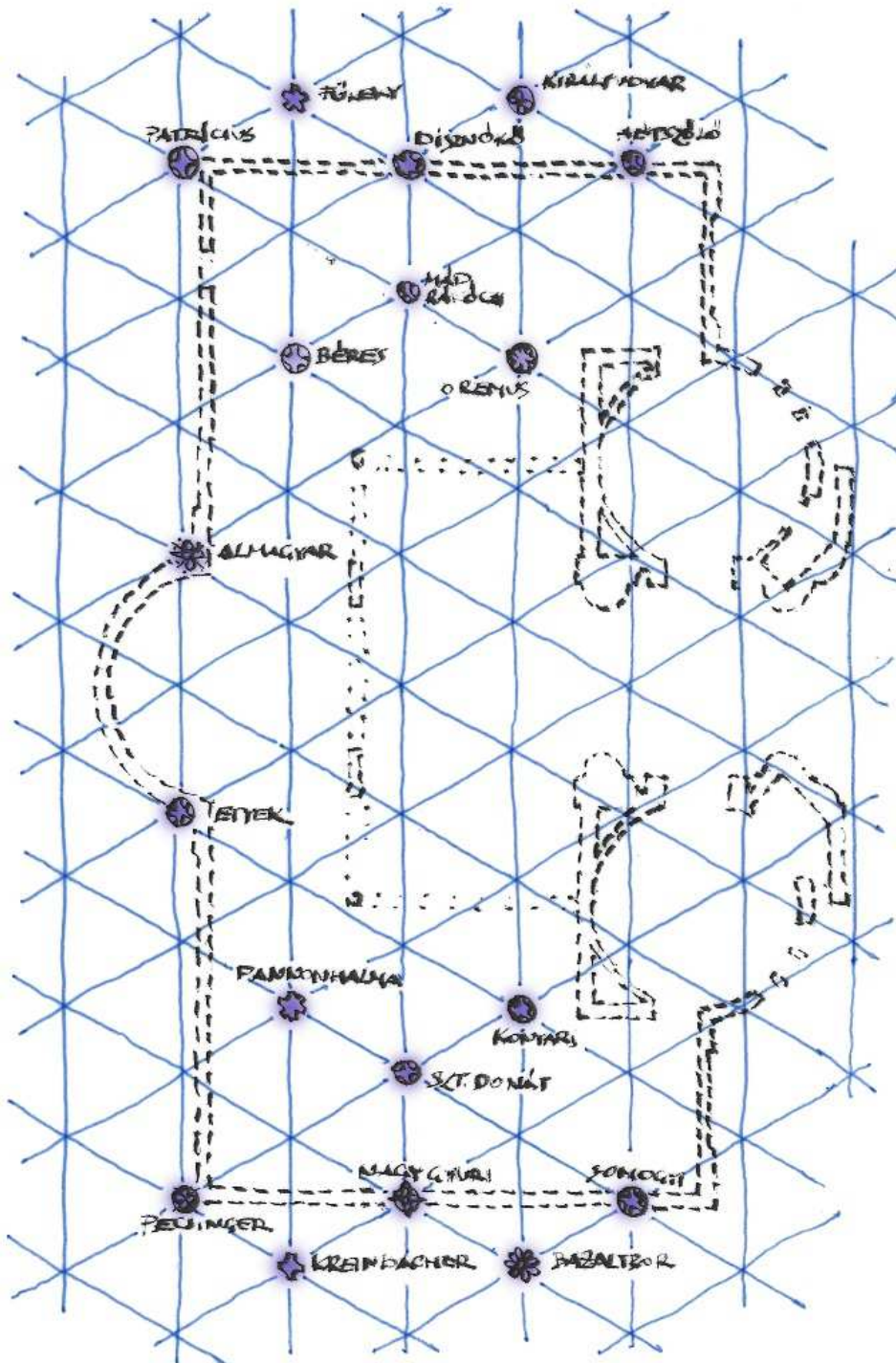
ÉPÍTÉSZEK – rokoni szálak megmutatása az építészeti hitvallások és az őket tükröző épületek között.

Pályázatunk egyik fő mondanivalója az építészeti minőség stílusokon, építészeti hitvallásokon átívelő, összekötő ereje. Útvonalunkon az extrém hagyományörzőtől, vagy expresszív organikustól az extrém modernig terjedő építészeket és credojukat ismerhetjük meg, miközben azt is látjuk, hogy milyen sok bennük a közös elem. A sokszínűség itt éppen, hogy nem kioltja, hanem kiegészíti egymást.

ARCHETÍPUSOK -az aediculától a támfalpincéig

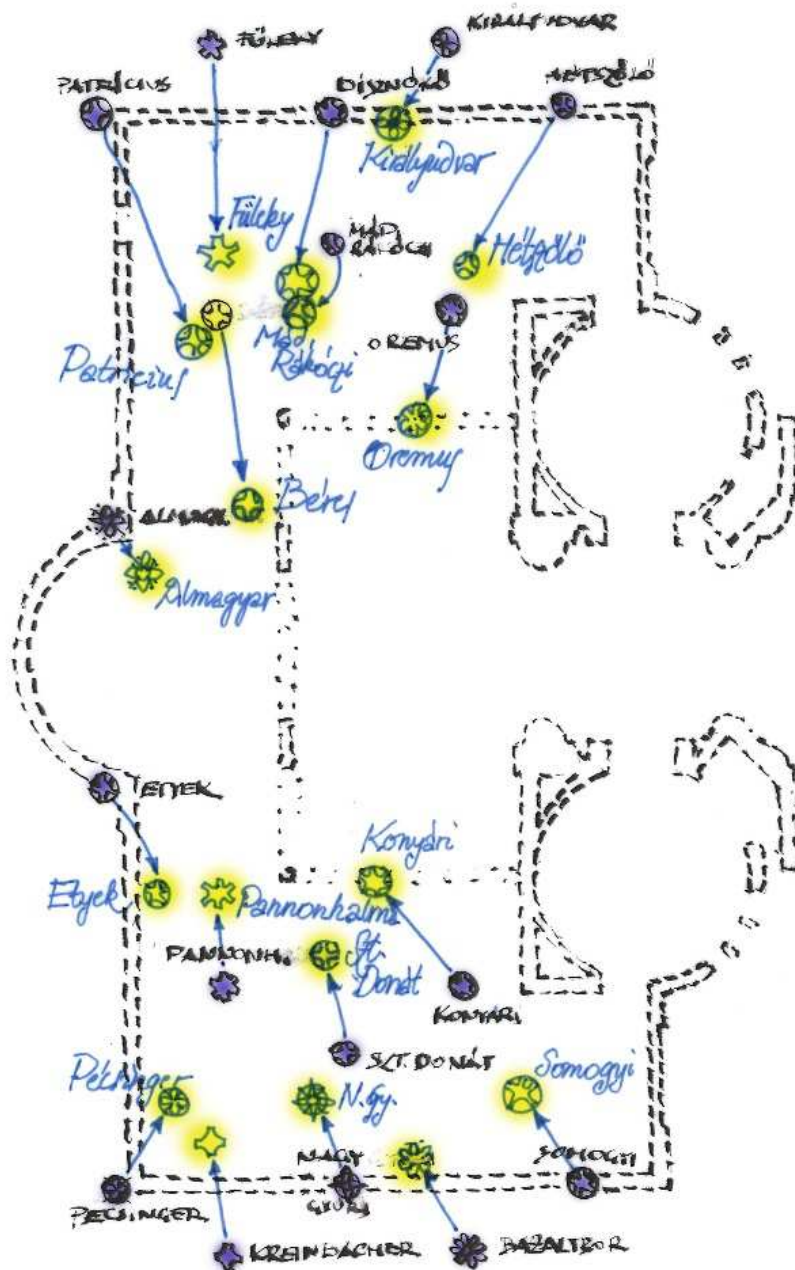
A szőlőbeli építkezés mindig is meghatározta Magyarország (önmagáról is alkotott) képét, a déldunántúli aranykori hangulatú boronapincéktől, az árkádai klasszicitású Balaton –felvidéki présházakon és tokaji kőpincéken át a szigorú, de szintén alapvető klasszicitású sváb pincefalvakig. Meglepő, hogy az itt megjelent tiszta archetípusok milyen erővel jelennek meg a mai –sokszor amúgy „kemény” modern , vagy éppen expresszív organikus borászatokon. Járjuk be a kiállítást ezek mentén az elvek mentén is!

4. ALAPRAJZI SZERKESZTÉS ÉS A CSILLAGÖSVÉNYEK ÁBRÁI

01. TÁJEGYSÉGEK

A kiinduláshoz használt eredeti egyenletes raszterbe illesztett pontok a földrajzi elhelyezkedés szerinti csoportosításban

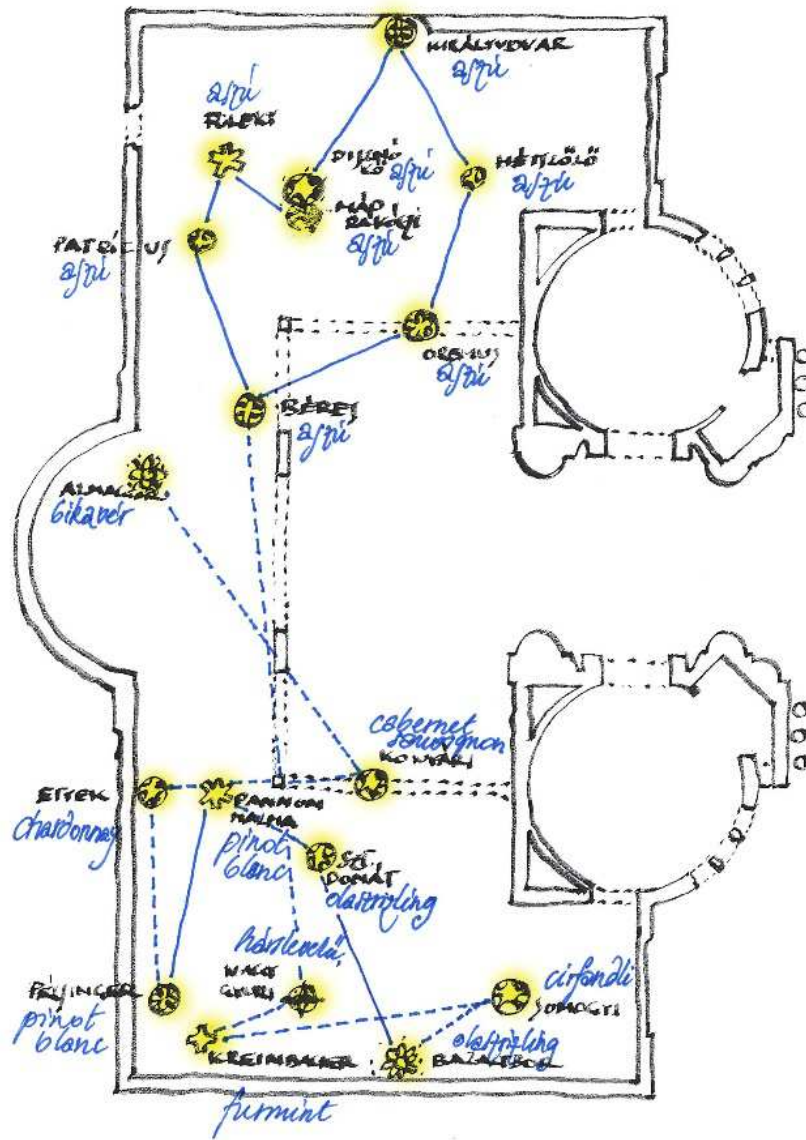

02. TÁJEGYSÉGEK a háló-erőtan szerint

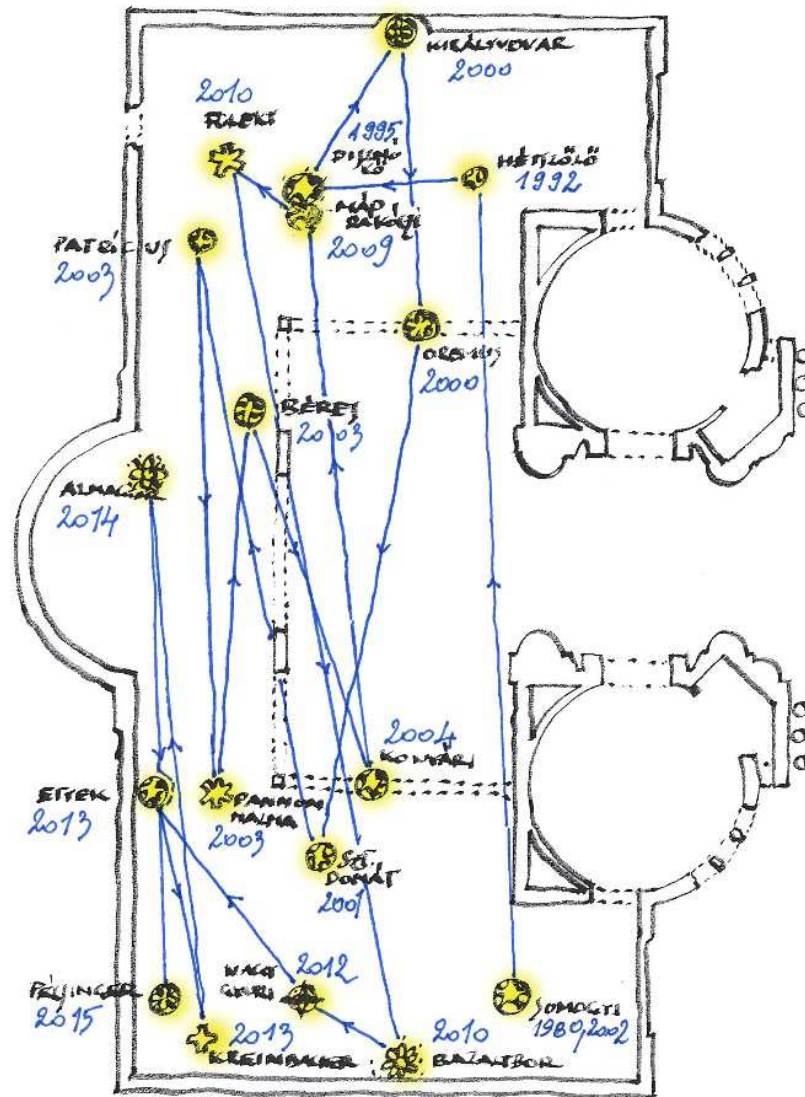
A maradék öt szempontrendszer eredő erői által kialakított végleges alaprajzi rend

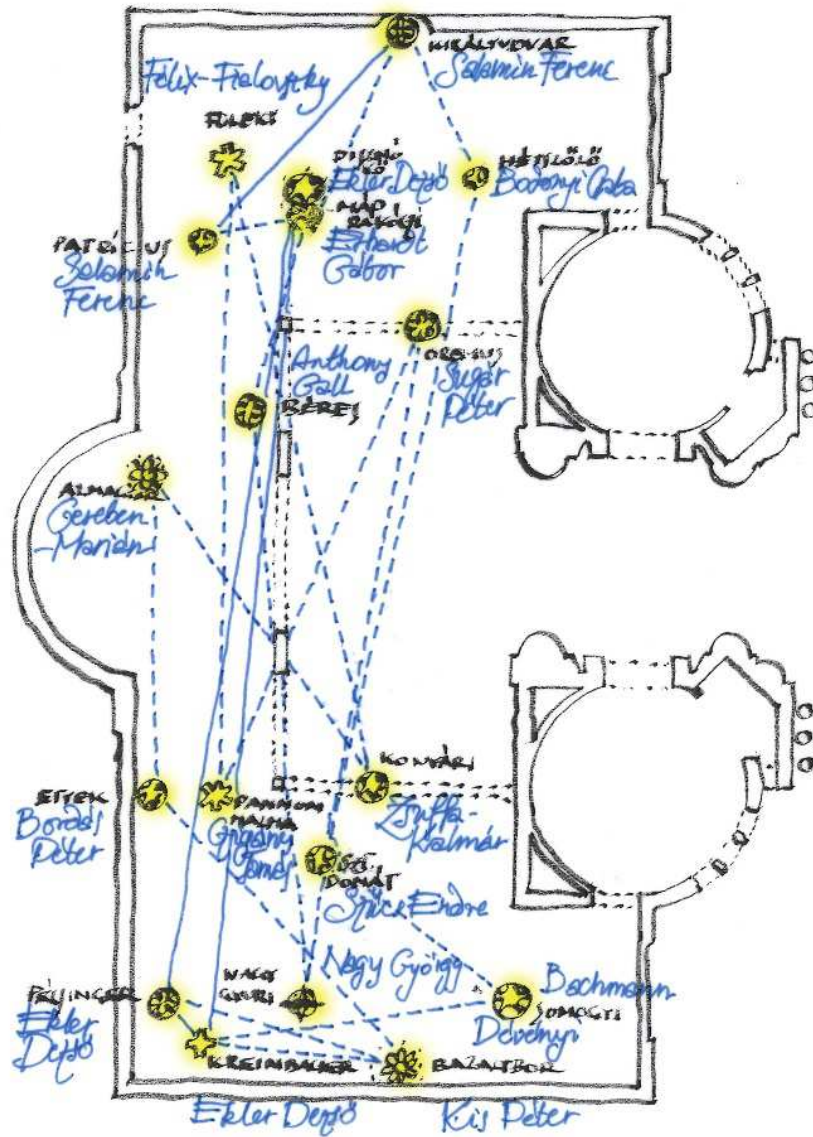

04. BOR az aszútól a száraz vörösig

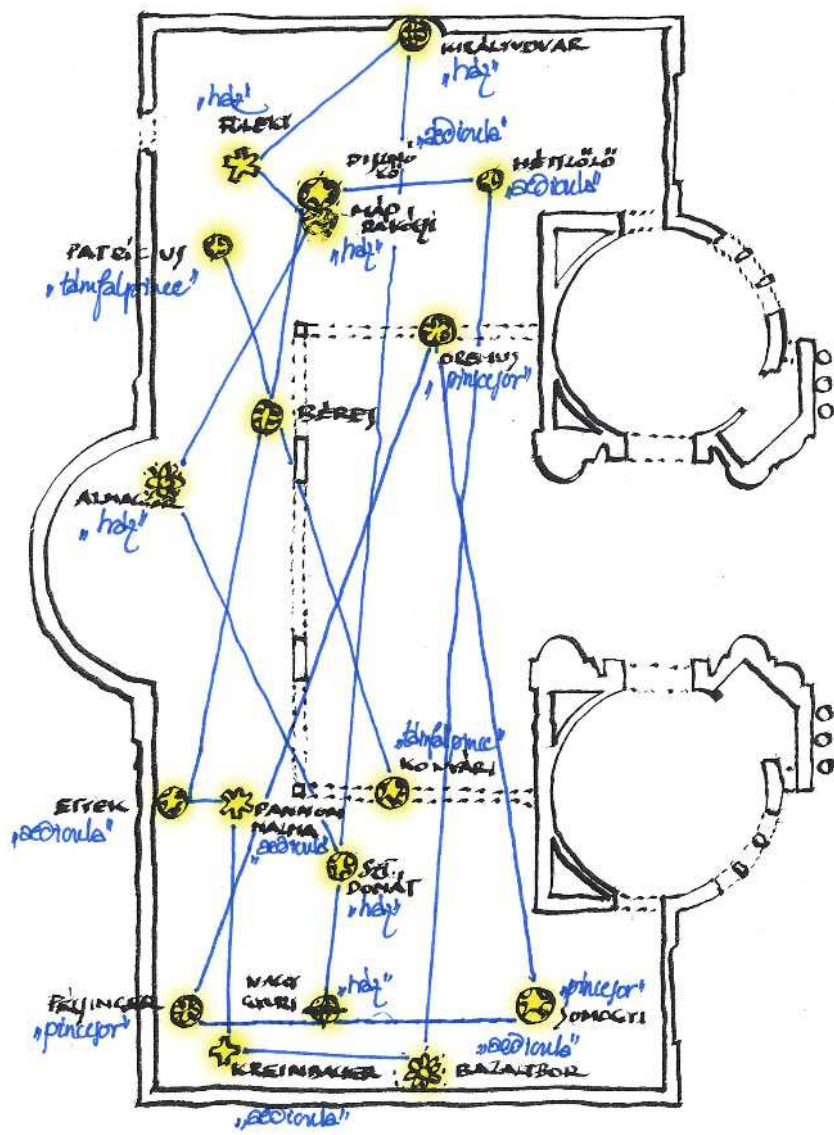

05. IDŐREND Tervezői gondolatok és a belőlük következő házak születési sorrendbe állítva

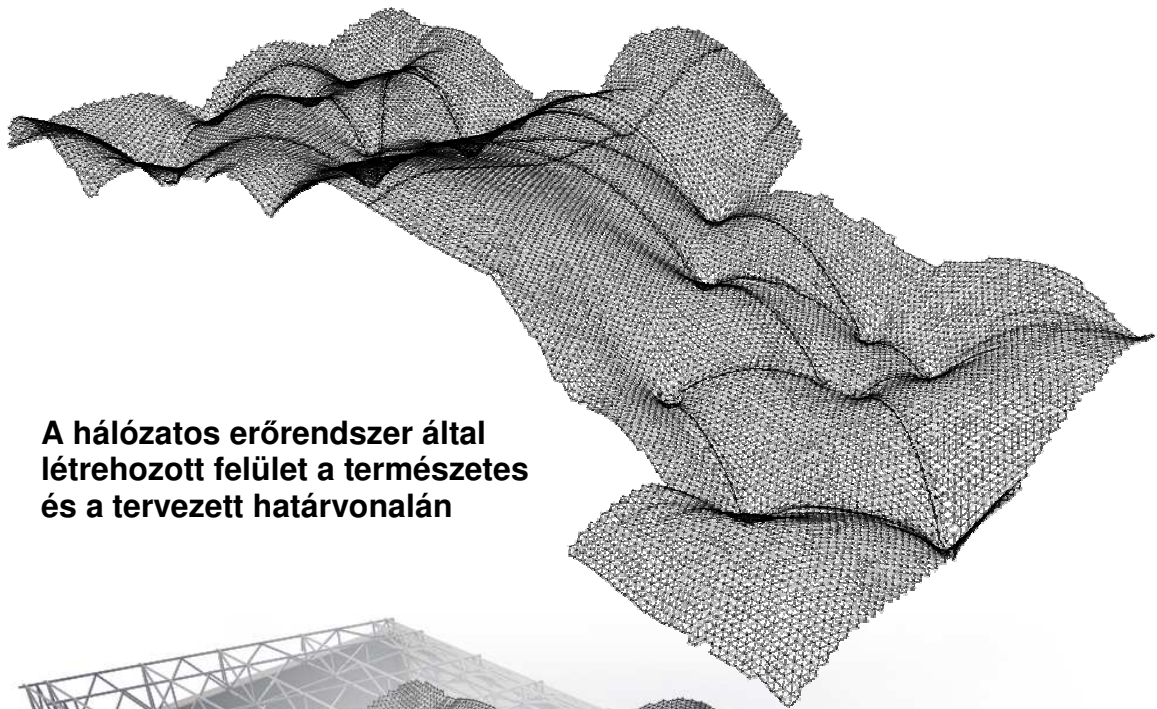
06. ÉPÍTÉSZEK

rokoni szálak megmutatása az építészeti hitvallások és az őket tükröző épületek között.

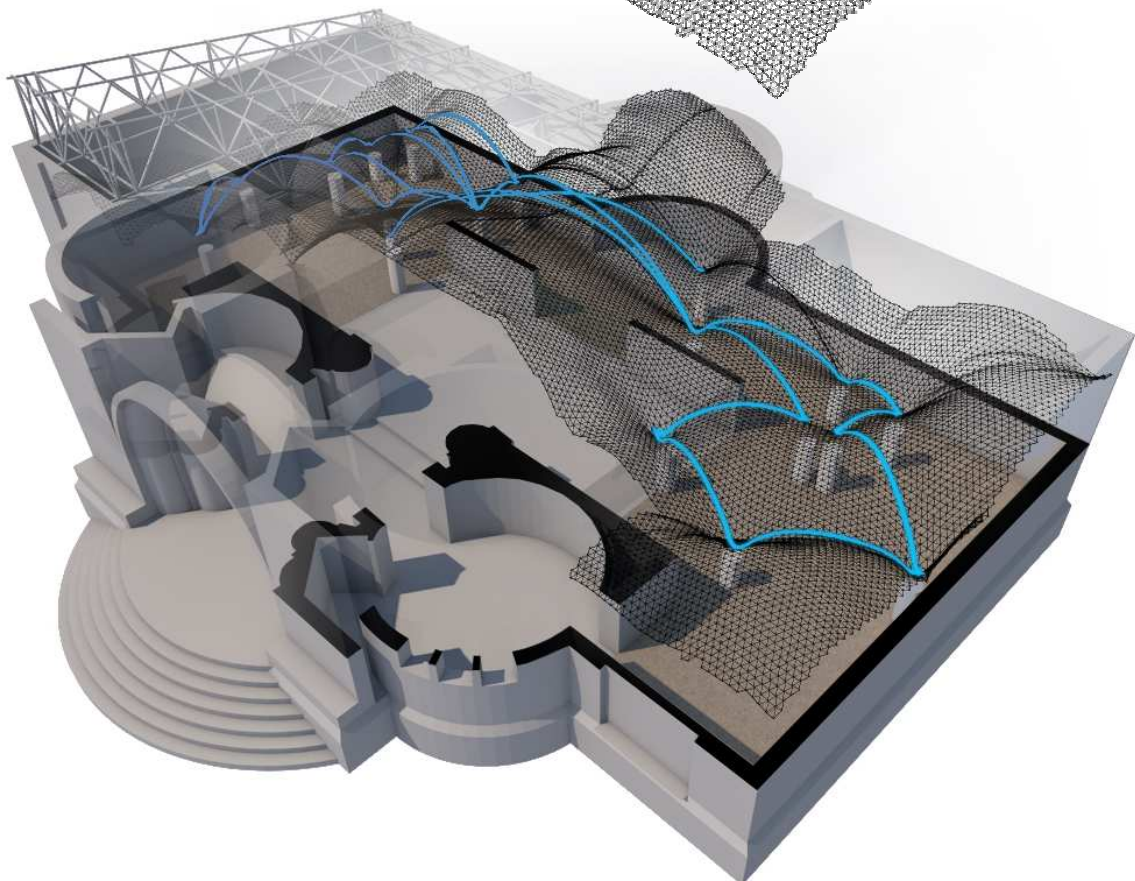

07. ARCHETÍPUSOK -az aediculától a támfalpincéig

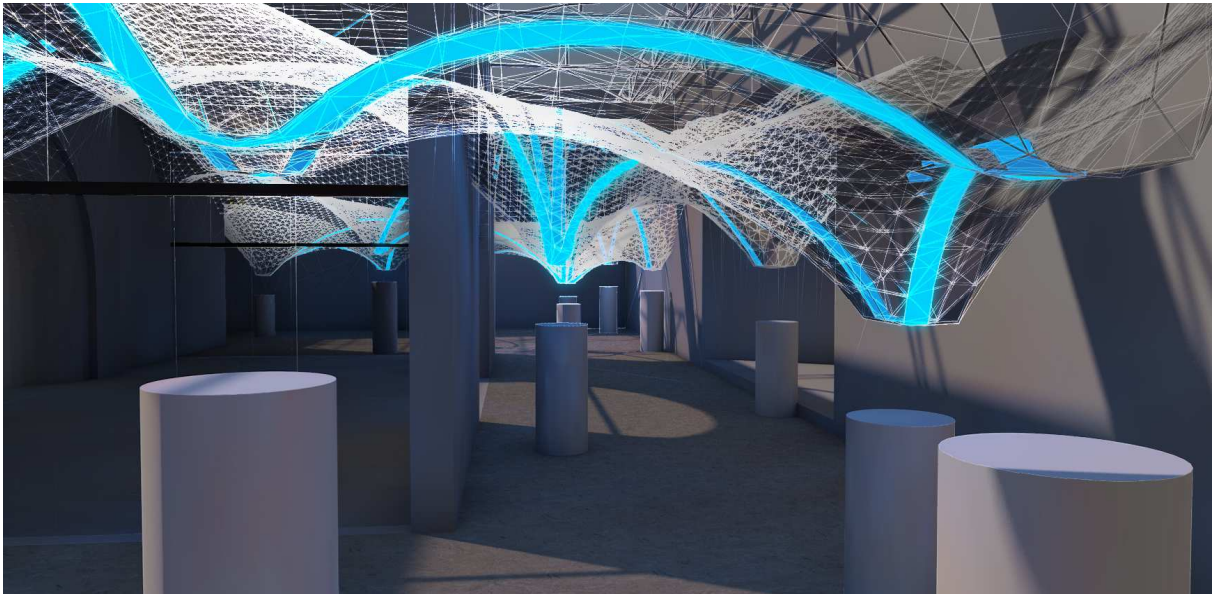
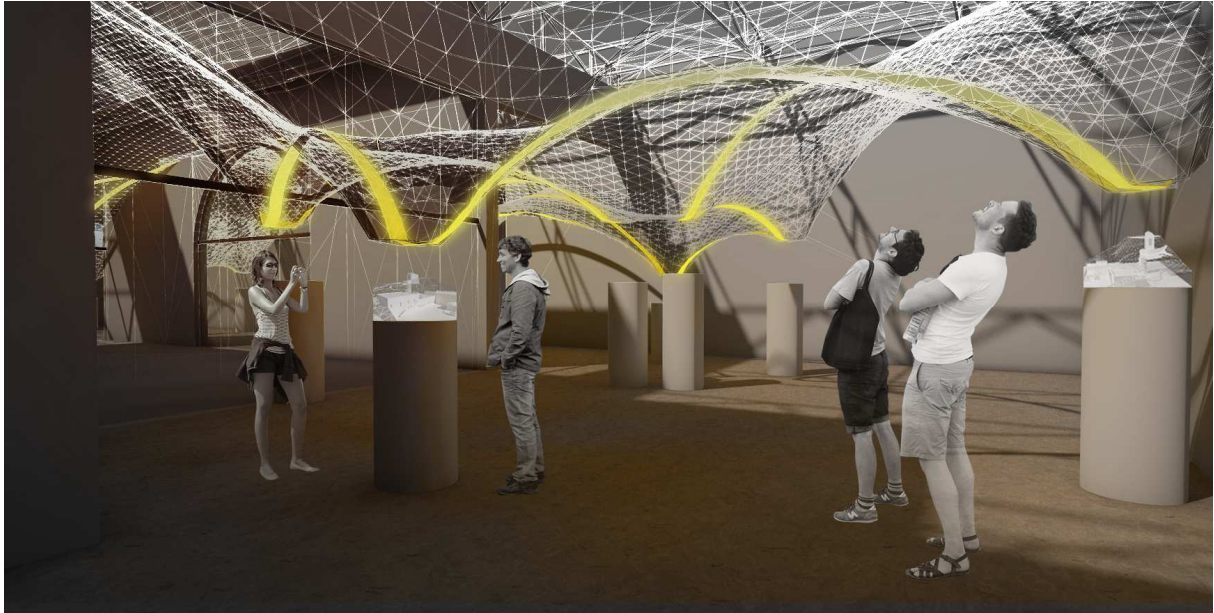
5. LÁTVÁNYKÉPEK BEMUTATÁSA

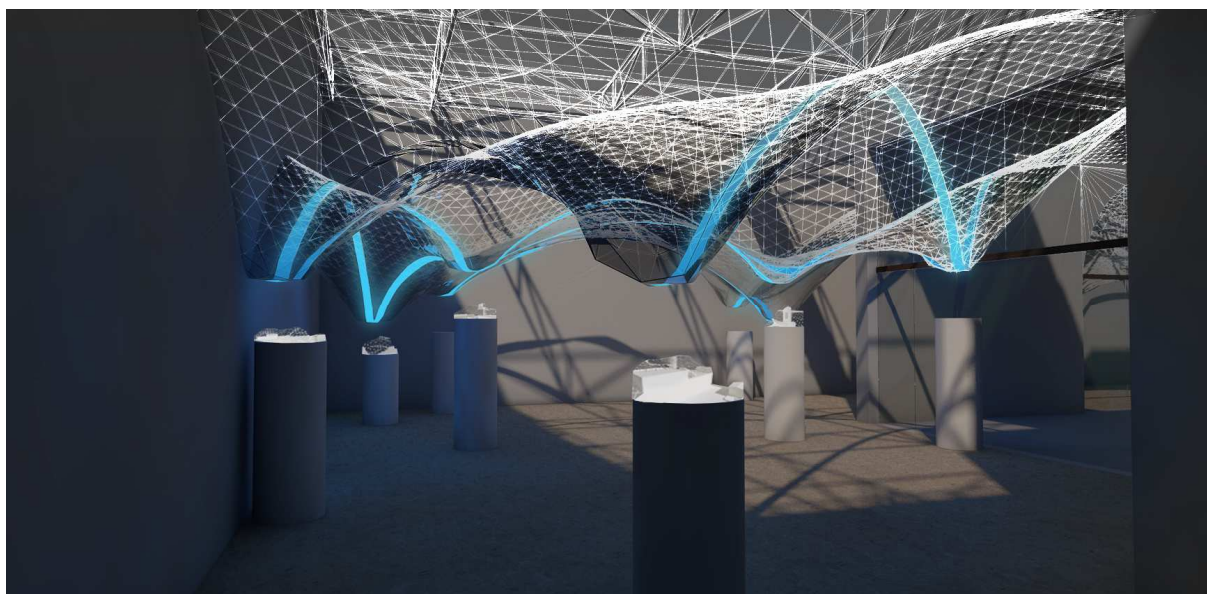
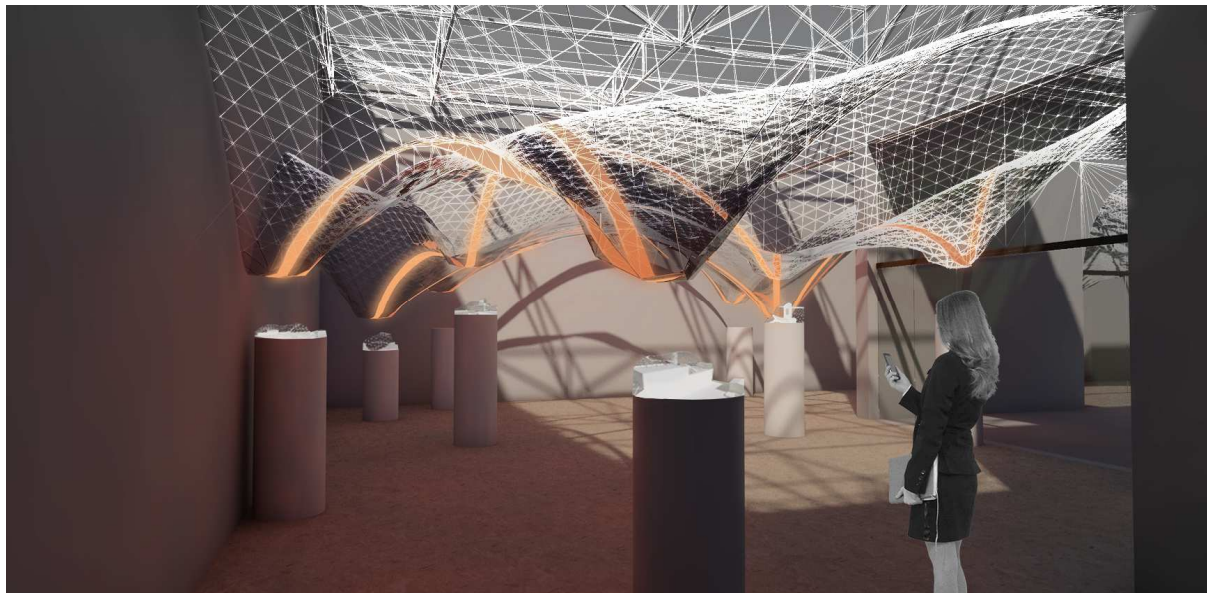
A hálózatos erőrendszer által létrehozott felület a természetes és a tervezett határvonalán

Madártávlati kép a teljes pavilonról a TERRA nevű csillagösvénnyel

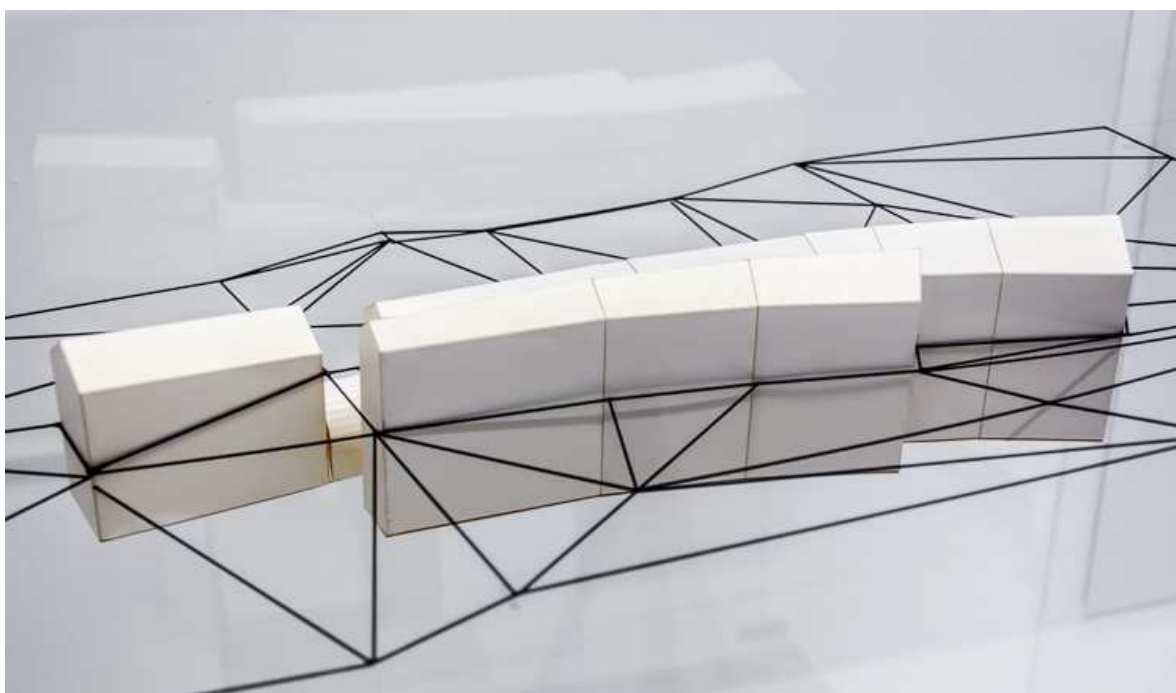
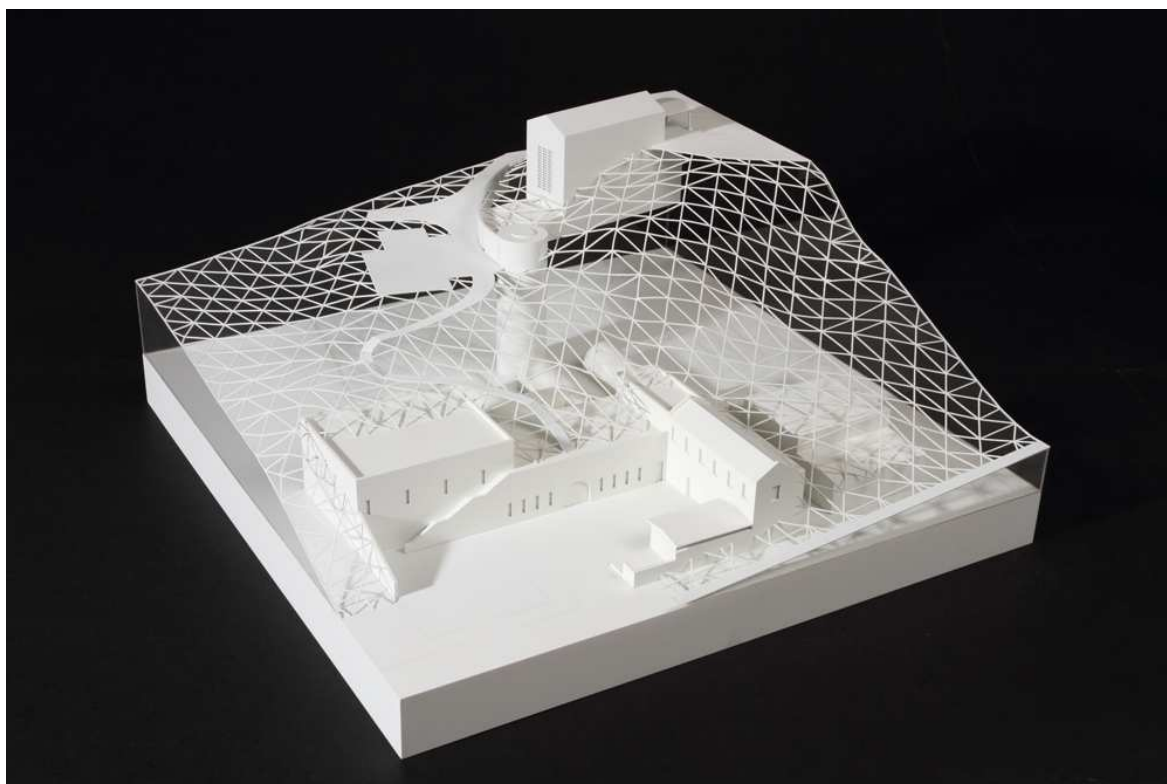

Csillagösvények a kiállítótér különböző nézőpontjaiból

Csillagösvények azonos nézőpontból

Példák drótvázmodellekre

Egy mobil alkalmazás segítségével az érdeklődők a saját készülékük kijelzőjén a valódi textúrával láthatják a házakat.